

Protocol Boomveiligheid – Natuurgebied De Maashorst **Staatsbosbeheer – Gemeente Maashorst – Gemeente Oss – Gemeente Bernheze**

Versie 3 – 25-5-2023 – Vastgesteld 6-6-2023

Onderdeel van het natuurbeheer is de zogenaamde boomveiligheid. Ofwel, welke inspanning doe je waardoor recreanten binnen het realistische veilig in het terrein kunnen recreëren. Tot nu pakte elke partnerorganisatie dit op zijn eigen wijze aan en werden de inspanningen vaak niet vastgelegd. Het Praktijkadvies Boomveiligheid in bos en natuur (VBNE, 2015, ¹) adviseert dit echter wel.

Dit protocol vormt de praktische toepassing en uitwerking van het voornoemde Praktijkadvies voor het Natuurgebied De Maashorst. Het is in samenwerking met de natuurbeheerders en Harm van Aalst (boombeheerder Gemeente Maashorst) opgesteld door Jeroen Oorschot en Maurice van Doorn namens de beheerpartner-organisaties in De Maashorst en Twan van Alphen (Bosgroep Zuid Nederland). Het stuk is opgesteld om in het gezamenlijke beheer te kunnen voldoen aan de vereiste zorgplicht t.a.v. bomen en om richting gebiedsgebruikers en publiek één gezamenlijk basisniveau van veiligheid aan te bieden.

Deze versie is vastgesteld in het beheeroverleg d.d. 6 juni 2023, als basis-werkwijze boomveiligheid en zorgplicht in De Maashorst. Elke partner is bovenop deze basis vrij om extra maatregelen te treffen t.b.v. beheer en onderhoud van bomen in zijn deelgebied.

1. Praktijkadvies VBNE boomveiligheid vormt de basis

Individuele boomcontroles worden veel toegepast in drukke gebieden zoals steden/dorpen en buitengebieden. Elke partnergemeente binnen De Maashorst heeft hierbij in zijn stedelijk gebied zijn eigen aanpak.

Voor bos- en natuurgebieden is de boomveiligheidscontrole waarbij elke boom individueel beoordeeld wordt lastig toepasbaar. Bovendien is het de vraag of deze werkwijze het doel dient wat de beheerder en de wetgever ermee willen bereiken. Om een gedegen antwoord op deze problematiek te geven is door de Vereniging van bos en natuurterreineigenaren de brochure Praktijkadvies boomveiligheid in bos en natuur¹ uitgebracht. Dit advies gaat uit van een aantal basisprincipes:

- een groeps- of gebiedsgewijze benadering i.p.v. per individuele boom;
- veiligheid wordt in de basis geborgd door reguliere beheermaatregelen die met een zekere regelmaat plaatsvinden en via beheer- en werkplannen gedocumenteerd zijn;
- bomen met gebreken zijn onderdeel van bos en natuur. Ze vormen een essentieel onderdeel van de ecosystemen;
- een efficiënte, betaalbare en praktische werkwijze.

Het voorstel is om met het beheer aan te sluiten op deze principes, en deze brochure (zie bijlage) te hanteren als uitgangspunt voor de toepassing van boomveiligheid. Daarbij dient een eigenaar wel een risico inventarisatie uit te voeren, beheermaatregelen en frequenties te benoemen, en deze vast te leggen.

¹ [Praktijkadvies Boomveiligheid in bos en natuur - https://www.vbne.nl/productdetails/praktijkadvies-boomveiligheid-in-bos-en-natuur](https://www.vbne.nl/productdetails/praktijkadvies-boomveiligheid-in-bos-en-natuur)

2. Globale risico inventarisatie en maatregelen

In overleg met de beheerders is een globale risico-inventarisatie gedaan op basis van de huidige inrichting om te bepalen hoe met boomveiligheid in De Maashorst kan worden omgegaan. Daarbij bepaalt de kans dat zich een ongeval voordoet en de impact die dat kan hebben het risico. Tevens is een voorzet gegeven voor de toe te passen maatregelen:

Zie tabel bijlage 3.

Voor calamiteiten en onvoorziene ontwikkelingen wordt een jaarlijks budget gereserveerd. Na een calamiteit (brand, storm, zware/natte sneeuw) wordt in de deelgebieden waar de calamiteit plaats vond een extra quick scan uitgevoerd op de met Risicocategorie Gemiddeld en Hoog aangewezen tracé's.

3. Actualisatie en evaluatie

Omdat de Maashorst sterk in ontwikkeling is, wordt voorgesteld deze werkwijze om de drie jaar te evalueren en waar nodig te actualiseren.

Tussentijdse toevoegingen/wijzigingen in de recreatieve structuur worden toegevoegd aan dit protocol en bijbehorende kaart en als nieuwe versie vastgesteld in het Beheeroverleg.

4. Kaart controleroutes en -frequenties

De vigerende kaart controleroutes en -frequenties conform bovenstaande tabel is versie 6-6-2023 en is als bijlage aan dit protocol toegevoegd.

5. Controle en registratie

In element van terreininrichting met een 3- of 6-jarige cyclus van boomveiligheidscontrole en uitvoering conform voorgaande tabel en de bijgaande kaart controlefrequenties wordt als volgt gecontroleerd:

Elke boom die binnen zijn boomlengte een boomveiligheidsrisico kan vormen voor het element van terreininrichting (bijv. weg, parkeerplaats, erf) wordt door een ter zake deskundige persoon beoordeeld op visuele boomveiligheidsaspecten conform de VTA-systematiek. Niet elke gecontroleerde boom wordt geregistreerd. De controle wordt geregistreerd op de routekaarten incl. datum en naam controleur (en indien extern: bedrijf).

Defecten worden ofwel geregistreerd op kaart en controlelijst (bijlage, of een combinatie hiervan in een digitaal beheersysteem) of deze worden direct verholpen (boomveiligheidssnoei). Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen:

- Risicoboom: een boom die een onacceptabel boomveiligheidsrisico heeft, of een defect dat binnen de termijn tot de volgende controle naar verwachting uitgroeit tot een onacceptabel risico, en waar een beheermaatregel noodzakelijk is. Deze wordt bij voorkeur binnen drie maanden na oplevering van de controle uitgevoerd. Zo nodig kan het predicaat “acuut” worden toegevoegd, met een uitvoeringstermijn van enkele dagen of weken, afhankelijk van het defect.
- Attentieboom: een boom die een defect heeft dat kan uitgroeien tot een boomveiligheidsrisico. Is dit naar verwachting binnen de termijn tot de volgende controle, dan dient de controlefrequentie voor deze boom te worden opgeschroefd. Is dit buiten deze termijn maar is het wel een serieus risico (bijv. een gesloten plakoksel

zonder winddruk, of een parasitaire zwam) dan wordt de boom in de volgende controle herbeoordeeld.

NB gezien de grote hoeveelheid bomen op De Maashorst worden:

1. Zonder te snel of onnodig te willen vellen: bij zwaardere/lastig of kostbaar te verhelpen defecten worden bomen relatief snel aangewezen als te vellen/vellen-laten-liggen/op hoogte aftoppen. Op deze manier behouden de bomen hun waarde in het bossysteem. Dit kan eenvoudig worden gedaan wanneer er een “vervangende” boom naast/nabij staat.
2. Alleen bomen individueel geregistreerd of als attentieboom aangemerkt die (ter beoordeling aan de controleur, zo nodig in afstemming met de beheerder):
 - Beeldbepalend zijn en/of
 - Een dbh van meer dan 50 cm hebben en/of
 - Een bijzondere, te behouden waarde hebben (bijv. ecologische waarde) en/of
 - Een cultuurhistorische waarde hebben/herdenkingsboom en/of
 - Onderdeel zijn van een laanstructuur of ander landschapselement en/of
 - Een boomsoort met bijzondere/ecologisch belangrijke of voor De Maashorst zeldzame waarde

Defecten worden bij voorkeur in logische groepen/”trajecten” geregistreerd (bijv. “pad x linker- en rechterzijde tussen kruising a en b: 8x dood hout aanwezig”; of “2x verwijderen plakoksel”) of indien in een groep onduidelijk is, boomsgewijs. Vermelding van aantallen per type defect zijn niet noodzakelijk, maar nuttig voor de uitbesteding van het snoeiwerk nadien.

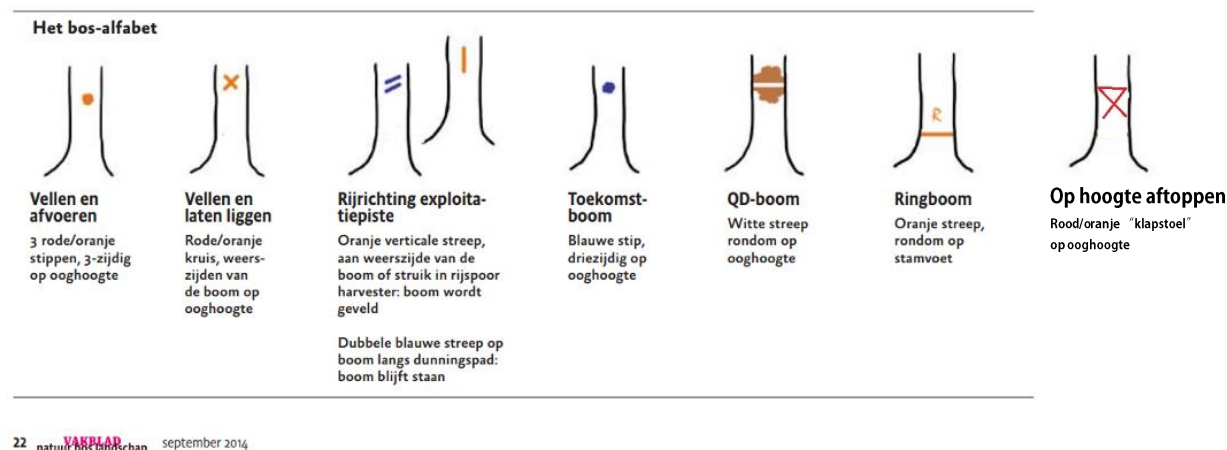
Een markering kan duidelijkheid verschaffen maar is niet verplicht:

Type afwijking aan boom/-groep	Definitie	Markering
Risicoboom	Boom met een gebrek die een beheermaatregel behoeft	Kleine witte stip aan stamvoet padzijde
Risicoboom, alleen snoei	Risicoboom met als enige risico de aanwezigheid van te snoeien takken/hout	Kleine witte stip op dbh padzijde
Attentieboom	Boom die vanwege een beginnend of te verwachten gebrek de opmerkzaamheid van de controleur behoeft, hetzij bij een volgende controle, of door versnelde hercontrole (deze dan opnemen als maatregel)	Kleine witte stip aan stamvoet achterzijde t.o.v. pad

Figuur 2: voorbeeld van boommarkeringen

Figuur 1. Markeringen VTA (J. Oorschot, Eelerwoude BV, 2021)

NB markeringen voor snoei (witte stip voorzijde, ooghoogte) worden na uitvoering van de snoei met een staalborstel verwijderd.

Figuur 2. Markeringen standaard bosbeheer (Vakblad Natuur Bos Landschap, 2014; bewerkt)

6. Gedragscode bosbeheer inzake Wet Natuurbescherming

De zorgplicht in het kader van het Burgerwetboek gaat in de regel voor op de soortenbescherming uit de Wet Natuurbescherming (WNB). Toch dient vanuit de Wet Natuurbescherming met uiterste zorg naar het behoud van beschermde en niet-beschermde soorten flora en fauna te worden gekeken en gehandeld. Hiertoe let men tijdens de VTA-inspectie reeds op potentiële risico's t.a.v. verstoring van soorten en wordt voorafgaand aan de uitvoering van het onderhoud een flora- en fauna-check uitgevoerd en vastgelegd in een Gedragscode bosbeheer. Zo nodig i.h.k.v. WNB worden extra maatregelen getroffen. Hoewel zorgplicht boven soortenbescherming gaat, wordt hierbij zoveel mogelijk rekening gehouden met de toepassing van de Natuurkalenders en wordt de mate van ingrijpen (opheffen van een boomveiligheidsrisico) aangepast, om schade of verstoring zoveel mogelijk te beperken.

7. Communicatie

Standaard worden de gebruikers en recreanten van het terrein geïnformeerd t.a.v. de voorgenomen werkzaamheden en het doel ervan. Dit kan door middel van het gebruikmaken van de onderstaande middelen:

1. Website en social media
2. Tijdelijke borden in het terrein
3. Informeren achterban/belangengroepen

De Adviseur communicatie van de Beheerpartners ondersteunt hierin.

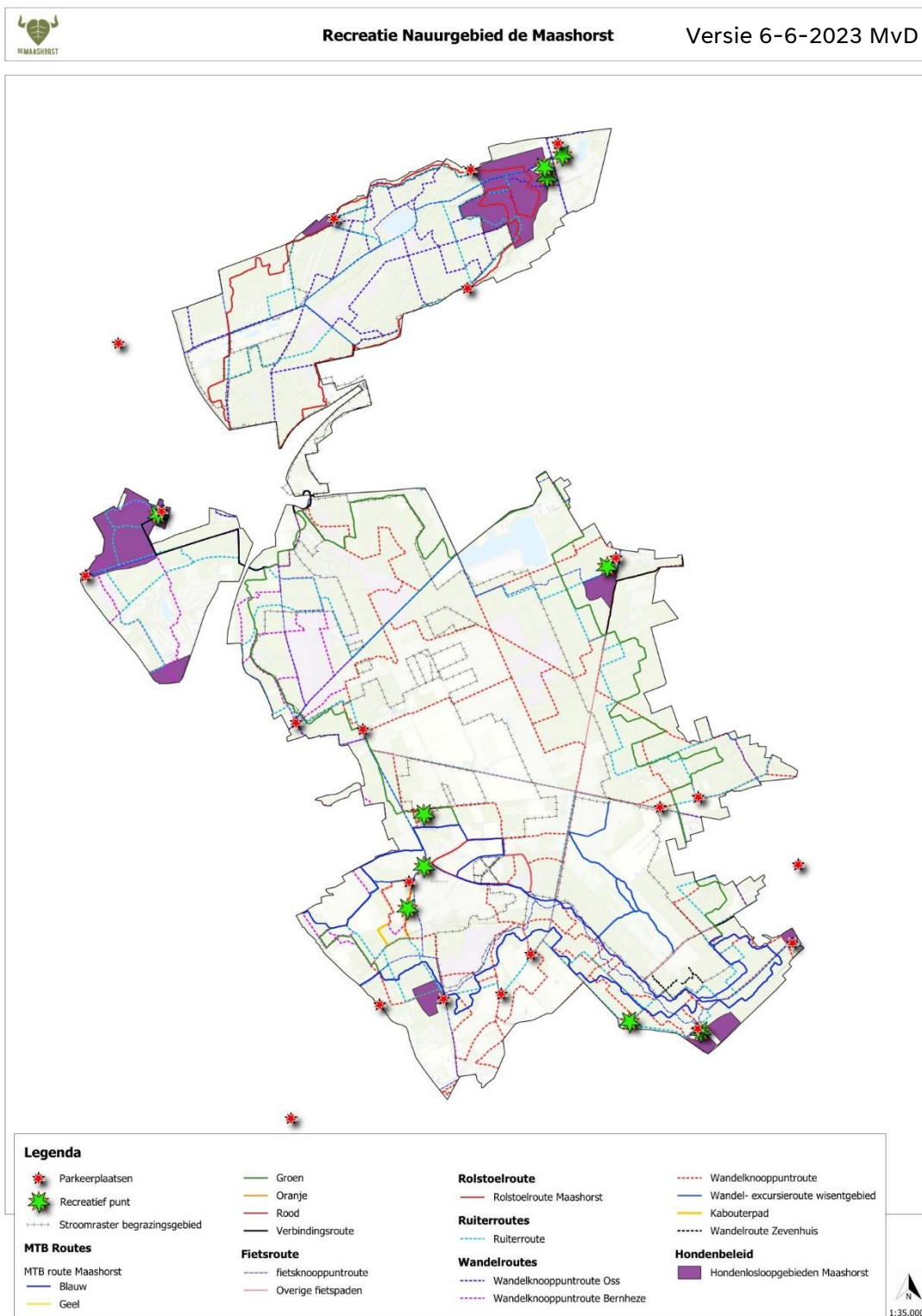
BIJLAGE 1: FORMAT CONTROLELIJST VISUELE BOOMCONTROLE (TRAJECTSYSTEEM)

Datum controle: Deelgebied:		Naam controleur: Organisatie:		Datum maatregelen uitgevoerd: Uitgevoerd door:						
Ctrl routenr./fre quentie	Object ID	Boomsoort NL	DBH ²	Risc-/Att- boom	Afwijkinge n	Conditie	Maatre- gelen	Nader onder- zoek?	Besluit beheer- der?	Urgentie uitvoe- ring

² DBH is weer te geven in stappen van 10 cm, dus 0-10, 10-20 cm enz.

BIJLAGE 2: ROUTEKAARTEN BOOMCONTROLE DE MAASHORST

Deze actuele versie wordt vanuit GIS Gemeente Maashorst in het Beheeroverleg gedeeld en op verzoek aangeleverd.

BIJLAGE 3: TABEL GLOBALE RISICO INVENTARISATIE EN MAATREGELEN

Risicocategorie	Terreinrichting	Gebruikers-intensiteit	Begroeiing	Regulier beheer	Boomveiligheid
Hoog	Speeltuin	hoog	Gemengd bos, wisselende leeftijden	6-jarige beheercyclus	1-jarige cyclus van boomveiligheidscontrole en uitvoering
Gemiddeld	Recreatieve poort/parkeerplaatsen	hoog	Gemengd bos, wisselende leeftijden	6-jarige beheercyclus	3-jarige cyclus van boomveiligheidscontrole en uitvoering
Gemiddeld	Recreatief punt	hoog	Gemengd bos, wisselende leeftijden	6-jarige beheercyclus	3-jarige cyclus van boomveiligheidscontrole en uitvoering
Gemiddeld	Bosrand langs openbare wegen (voor auto's en fietsers toegankelijk)	Gemiddeld tot hoog	Gemengd bos, wisselende leeftijden	6-jarige beheercyclus	3-jarige cyclus van boomveiligheidscontrole en uitvoering
Gemiddeld	Erven van derden	Gemiddeld tot hoog	Gemengd bos, wisselende leeftijden	6-jarige beheercyclus	3-jarige cyclus van boomveiligheidscontrole en uitvoering
Gemiddeld	Gemarkeerde MTB-, fiets-, ruiter-, men-, wandelroutes	Gemiddeld tot hoog	Gemengd bos, wisselende leeftijden	6-jarige beheercyclus	3-jarige cyclus van boomveiligheidscontrole en uitvoering
Laag-Gemiddeld	Hondenuitlaatgebied	Gemiddeld tot hoog	Gemengd bos, wisselende leeftijden	6-jarige beheercyclus	Opgenomen in regulier beheer; 6-jaarlijkse controle door quick-scan
Laag-Gemiddeld	Overige verharde/ halfverharde fietspaden	Gemiddeld tot hoog	Gemengd bos, wisselende leeftijden	6-jarige beheercyclus	6-jarige cyclus van boomveiligheidscontrole en uitvoering
Laag	Overige bospaden, bosranden langs onderhoudsplichtige watergangen en schouwpaden	Laag tot gemiddeld	Gemengd bos, wisselende leeftijden	6-jarige beheercyclus	Opgenomen in regulier beheer; 6-jaarlijkse controle door quick-scan
Geen	Bosranden/eigendomsranden richting agrarisch gebied en bos/natuur van derden	Laag	Gemengd bos, wisselende leeftijden	6-jarige beheercyclus	Opgenomen in regulier beheer; geen aanvullende maatregelen